

ДОДАТКИ

ПЕРЕЛІК ДОДАТКІВ

ДОДАТОК А. Теоретичні основи управління проблемними кредитами в комерційних банках.

ДОДАТОК Б. Аналіз сучасної практики управління проблемними кредитами в банках України.

ДОДАТОК В. Шляхи удосконалення управління проблемними кредитами в банках України.

ДОДАТОК А

Теоретичні основи управління проблемними кредитами в банках України

Таблиця А.1 – Розкриття терміну «проблемний кредит» в економічній літературі

№ з/п	Джерело	Визначення
1	2	3
1	Білай О.С. [14, с. 5]	сума кредиту, по якому кредитор має об'єктивні підстави очікувати на збитки, які можуть бути достовірно розраховані і впливатимуть на потоки коштів кредитора, пов'язаних з цим кредитом, через погіршення фінансового стану боржника, істотне зниження якості або втрати забезпечення, а також фактори організаційно-психологічного характеру. По проблемних кредитах може існувати або не існувати прострочена заборгованість
2	Гадецька С.В., Сидоренко О.М., Лук'яненко О.Ю. [33, с. 274]	кредит, за яким своєчасно не проведені один чи кілька платежів, значно знизилася вартість забезпечення, виникли обставини, які дозволяють банку мати сумнів щодо повернення кредиту
3	Заборовець Ю.О. [49, с. 44]	кредит, щодо якого у банку є сумнів у поверненні позичальником основної суми заборгованості або відсотків
4	Карпенко К.В., Васильєва Т.А. [50, с. 139]	сукупність реальної і потенційної заборгованості, за якими встановлені ознаки проблемності повернення, пов'язані з наявністю ознак фінансової нестійкості боржника, наявністю негативної інформації про його здатність виконати свої зобов'язання і пов'язані з відсутністю або недостатністю забезпечення по кредиту
5	Карпенко О.В., Криклій О.А. [51, с. 87]	зобов'язання, повне погашення якого сумнівне внаслідок погіршення фінансового стану позичальника або забезпечення за даним зобов'язанням
6	Крупка М.І., Баран О.Б. [66, с. 212-213]	заборгованість за банківським кредитом, за яким у встановлені кредитним договором терміни не проведено один чи кілька платежів, істотно знизилась ринкова вартість його забезпечення та виникають обставини і сумніви щодо повернення такого кредиту повністю чи частково
7	Крухмаль О.В. [67, с. 103]	кредити, за якими встановлено ознаки проблемності повернення, а саме: значні порушення строків виконання зобов'язань перед банком; порушення графіку платежів; втрата якості чи зменшення вартості забезпечення; погіршення фінансового стану позичальника; наявність негативної інформації про здатність виконання позичальником своїх зобов'язань та інші обставини, які дозволяють банку мати сумнів щодо повного та своєчасного їх повернення
8	Кулікова С.С., Подплетній В.В. [68, с. 123]	кредит, за яким своєчасно не проведені один чи кілька платежів, значно знизилася вартість забезпечення, відбулося значне погіршення фінансового стану боржника, існує потенційна загроза часткової або повної втрати для банку його коштів за кредитними зобов'язаннями боржника, і який може призвести в майбутньому до економічних збитків банку

Закінчення табл. А.1

1	2	3
9	Ликова Н.М. [71, с. 53]	зобов'язання, повне і своєчасне погашення якого сумнівне внаслідок незадовільного фінансового стану або несумлінності боржника, недостатності забезпечення за зобов'язанням або інших причин, а також наявності прострочених платежів за основним боргом та/або процентам більше 30 днів
10	М'якота М.В. [72, с. 112]	кредит, за яким спостерігається прострочення виплати основного боргу та/або відсоткових платежів, що може бути пов'язано з наявністю у позичальника ознак фінансової нестійкості, значним зниженням ліквідності та ринкової вартості забезпечення або взагалі відсутністю забезпечення
11	Миськів Г.В. [74, с. 251]	кредит за яким своєчасно не проведені один чи декілька платежів внаслідок значного погіршення фінансового стану позичальника або кредит, ринкова вартість забезпечення за яким значно знизилася
12	Смулов А.М., Нурзат О.А. [123, с. 4]	кредит, що має ряд ознак, з урахуванням яких він викликає обґрунтовані побоювання з приводу повернення основного боргу і відсотків по ньому (отримання винагороди банком)
13	Толстошеева А.В. [126, с. 111]	кредит, за яким своєчасно не проведено одного чи більше платежів. Внаслідок цих та інших обставин виникають підстави щодо сумніву добровільного повернення кредиту взагалі
14	Хейнсворт Р., Ніколаєнко Є., Макаренко Л. та ін. [131, с. 1]	кредит, за яким позичальник своєчасно не здійснив платіж або за яким існує висока ймовірність такого неплатежу
15	Яременко О.Р., Костильова О.М. [140, с. 902]	кредит, за яким спостерігаються певні ознаки проблемності повернення (нездійснення платежу; зниження ринкової вартості чи втрата забезпечення; погіршення фінансового стану боржника та ін.), які викликають побоювання з приводу повернення основного боргу та відсотків за ним

Джерело: складено автором

Таблиця А.2 – Визначення непрацюючих кредитів в окремих країнах Східної та Південної Європи

№ з/п	Країна	Визначення
1	2	3
1	Боснія	кредити, які не приносять доходу. Банк повинен розглянути кредити як непрацюючі, якщо: а) суму основного боргу та / або відсотків не було отримано понад 90 днів після встановленої дати сплати, тож вони класифікуються як субстандартні, сумнівні або безнадійні; б) процентні доходи, прострочені більш ніж 90 днів, капіталізуються
2	Болгарія	кредити під особливим наглядом є такими, що прострочені від 31 до 90 днів або коли фінансовий стан боржника може погіршитися до такого ступеня, що викликає сумніви щодо повернення боргу. Непрацюючі кредити визначаються як прострочені від 91 до 180 днів, або коли фінансовий стан боржника істотно погіршився і може призвести до неможливості погашення зобов'язань. Безнадійні кредити визначаються як прострочені понад 180 днів, або коли боржник відчуває постійну нестачу грошей, а також існують інші умови, що дають підстави вважати, що ступінь ризику стає неприйнятним
3	Хорватія	непрацюючі кредити: 1) розміщення, щодо яких є доказ свідчення часткового знецінення, тобто частково відшкодовані розміщення (категорії ризику В-1/В2/В-3); 2) розміщення, щодо яких визначено ознаки знецінення на суму, що дорівнює їх балансовій вартості, тобто повністю безповоротні розміщення (категорії ризику С). Розміщення – це фінансові активи у вигляді виданих кредитів, боргових інструментів та дебіторської заборгованості, які класифікуються кредитною установою як категорії фінансових інструментів, визначених як «кредити і дебіторська заборгованість» і «цінні папери, що утримуються до погашення»
4	Естонія	кредити, які є простроченими більше ніж на 90 днів або кредити, які віднесені банком до категорії дефолту на основі іншої інформації
5	Угорщина	непрацюючі кредити – це операції зі строком прострочення більш ніж 90 днів. У разі кредитів підприємствам регулятор застосовує клієнтський підхід, а у випадку домашніх господарств – клієнтський та продуктовий підходи
6	Косово	кредити, які прострочені понад 90 днів, включаючи категорії «сумнівні» та «безнадійні». За даними Центрального банку Республіки Косово, визначення сумнівних кредитів включає кредити, прострочені 91 -180 днів; безнадійні кредити включають кредити, прострочені понад 180 днів
7	Латвія	немає чіткого визначення непрацюючих кредитів. З метою аналізу кредити із простроченими платежами строком 90 днів і більше розглядаються як непрацюючі кредити
8	Литва	кредити без зменшення корисності, але прострочені понад 61 день, знецінені кредити, та кредити зі спеціальними резервами на індивідуальній та колективній основі

Закінчення табл. А.2

1	2	3
9	Македонія	вимоги (сума основного боргу, відсотків, пені), які не були отримані більш ніж через 90 днів після настання терміну сплати, банк зобов'язаний обліковувати на спеціальному рахунку для непрацюючих вимог (кредити, відсотки та інші вимоги). Вимоги можуть бути виключені з категорії непрацюючих, тільки якщо прострочена частина вимоги була погашена
10	Молдова	активи / умовні зобов'язання, що класифікуються як субстандартні, сумнівні і безнадійні, вважаються непрацюючими
11	Чорногорія	непрацюючими є кредити, прострочені понад 90 днів, але це не єдиний критерій. До непрацюючих кредитів відносять субстандартні, сумнівні та безнадійні кредити
12	Румунія	непрацюючими є кредити, прострочені понад 90 днів та / або за якими розпочато судовий розгляд
13	Словенія	непрацюючі кредити – класифіковані вимоги із затримкою платежу понад 90 днів. Класифіковані вимоги включають фінансові активи, які оцінюються за амортизованою вартістю, та деякі позабалансові позиції з ризиком несплати зобов'язань. Визначення непрацюючих кредитів враховує загальну суму класифікованих вимог (у разі, якщо сума простроченої заборгованості клієнта перед банком перевищує 1000 євро, розпочинається відлік строку прострочення, і весь кредит клієнта (не тільки прострочена частина) вважається непрацюючим

Джерело: складено автором на основі [35, с. 26; 66, с. 211-212; 142, с. 15]

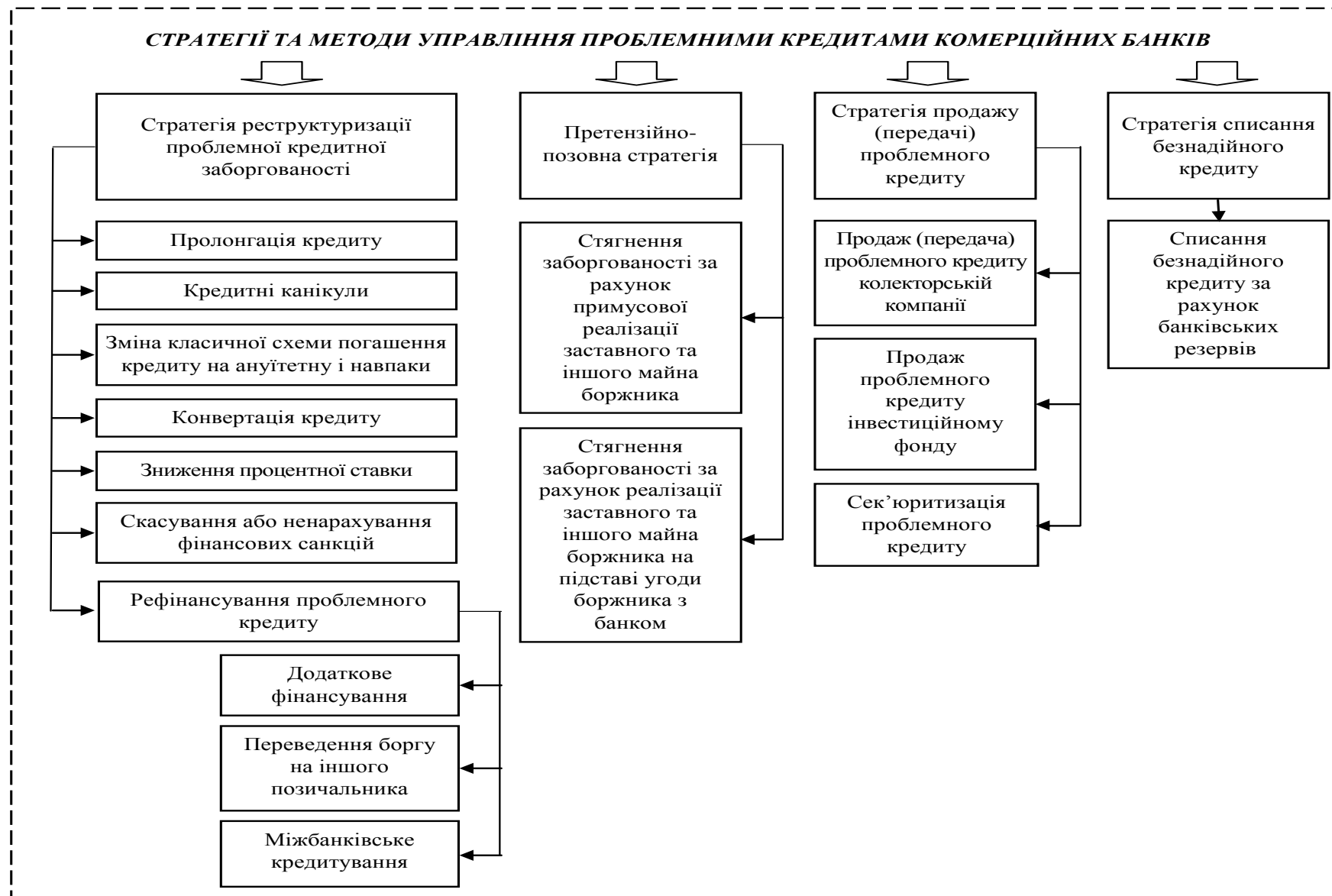

Рис. А.1 – Стратегії та методи управління проблемними кредитами банку

Джерело: складено автором на основі [14, с. 6-8; 41, с. 190-191; 141, с. 1084]

ДОДАТОК Б

Аналіз сучасної практики управління проблемними кредитами в банках України

Таблиця Б.1 – Вихідні дані для аналізу якості кредитного портфеля банківської системи України в 2007-2018 рр.

№ з/п	Показник	Значення показника станом на 31.12											
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Кредити надані банками України, млн. грн.	480628	776815	760845	774242	847075	842838	931941	1058190	1023210	1031255	1068946	1134422
2	Кредити надані резидентам (крім банків), млн. грн.	426867	734022	723295	732823	801809	815142	910782	1020667	981627	998682	1016657	1073131
2.1	Кредити резидентам (крім банків), у розрізі секторів економіки, млн. грн.:												
2.1.1	нефінансові корпорації	260476	443665	462215	500961	575545	605425	691903	778841	787795	822114	829932	859740
2.1.2	домашні господарства	160386	280490	241249	209538	201224	187629	193529	211215	174869	163333	174182	201102
2.1.3	інше	6005	9867	19831	22324	25040	22088	25350	30611	18963	13235	12543	12289
2.2	Кредити резидентам (крім банків), у розрізі секторів економіки, %:												
2.2.1	усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
2.2.2	нефінансові корпорації	61,02	60,44	63,91	68,36	71,78	74,27	75,97	76,31	80,25	82,32	81,63	80,12
2.2.3	домашні господарства	37,57	38,21	33,35	28,59	25,10	23,02	21,25	20,69	17,82	16,35	17,13	18,74
2.2.4	інше	1,41	1,35	2,74	3,05	3,12	2,71	2,78	3,00	1,93	1,33	1,24	1,14
2.3	Кредити резидентам (крім банків), у розрізі валют, млн. грн.:												
2.3.1	гривня	213802	300220	355521	395504	478596	515580	602776	547987	433826	504999	570627	613994
2.3.2	іноземна валюта	213065	433802	367774	337319	323213	299562	308006	472680	547801	493683	446030	459137
2.4	Кредити резидентам (крім банків), у розрізі валют, %:												
2.4.1	усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
2.4.2	гривня	50,09	40,90	49,15	53,97	59,69	63,25	66,18	53,69	44,19	50,57	56,13	57,22
2.4.3	іноземна валюта	49,91	59,10	50,85	46,03	40,31	36,75	33,82	46,31	55,81	49,43	43,87	42,78

Продовження табл. Б.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
2.5	Кредити резидентам (крім банків), у розрізі строків погашення, млн. грн.:												
2.5.1	до 1 року	131505	222033	230974	242772	297422	344237	426082	413045	437977	350475	405718	491942
2.5.2	від 1 до 5 років	181311	278581	266699	275605	301002	294511	310739	390343	329593	389798	342147	336898
2.5.3	більше 5 років	114051	233408	225622	214446	203385	176394	173961	217279	214057	258409	268792	244290
2.6	Кредити резидентам (крім банків), у розрізі строків погашення, %:												
2.6.1	усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
2.6.2	до 1 року	30,81	30,25	31,94	33,13	37,09	42,23	46,78	40,47	44,62	35,09	39,91	45,84
2.6.3	від 1 до 5 років	42,47	37,95	36,87	37,61	37,54	36,13	34,12	38,24	33,58	39,03	33,65	31,39
2.6.4	більше 5 років	26,72	31,80	31,19	29,26	25,37	21,64	19,10	21,29	21,80	25,88	26,44	22,77
3	Активи банків України, млн. грн.	617683	969263	1001922	1087681	1214803	1269663	1412061	1516116	1589476	1772461	1864742	1922896
4	Частка кредитів у активах банків України, %	77,81	80,14	75,94	71,18	69,73	66,38	66,00	69,80	64,37	58,18	57,32	59,00
5	ВВП України номінальний, млн. грн.	720731	948056	913345	1082569	1316600	1408889	1454931	1566728	1979458	2383182	2982920	3558706
6	Частка кредитів, наданих банками, у ВВП України, %	66,69	81,94	83,30	71,52	64,34	59,82	64,05	67,54	51,69	43,27	35,84	31,88
7	Спеціальні резерви, млн. грн.	16321	40542	68708	80216	86255	108278	94051	159326	232681	289601	482831	542630
8	Частка спеціальних резервів у валових кредитах, наданих банками України, %	3,36	5,14	8,92	10,17	10,06	12,70	9,99	14,82	22,24	27,67	44,49	46,81

Джерело: складено автором на основі [84]

Таблиця Б.2 – Вихідні дані для аналізу кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк» у 2014-2018 рр.

№ з/п	Показники	Значення показника станом на 31.12				
		2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
1	2	3	4	5	6	7
1	Кредити та аванси клієнтам, млн. грн.	180714	217689	227924	237181	291936
1.1	Кредити та аванси клієнтам у розрізі їх якості, млн. грн.					
1.1.1	Непрострочені та незнецінені	115828	123011	20075	32586	45761
1.1.2	Прострочені, але не знецінені	2458	5501	1350	1725	1562
1.1.3	Знецінені	62428	89177	206499	202870	244417
1.1.4	Придбані/ створені знецінені кредити	-	-	-	-	196
1.2	Кредити та аванси клієнтам у розрізі їх якості, %					
1.2.1	Усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
1.2.2	Непрострочені та незнецінені	64,09	56,51	8,81	13,74	15,68
1.2.3	Прострочені, але не знецінені	1,36	2,53	0,59	0,73	0,54
1.2.4	Знецінені	34,55	40,97	90,60	85,53	83,72
1.2.5	Придбані/ створені знецінені кредити	-	-	-	-	0,06
1.3	Кредити та аванси клієнтам у розрізі форми власності позичальників, млн. грн.					
1.3.1	Кредити юридичним особам та приватним підприємцям	151598	186445	196579	193432	227652
1.3.2	Іпотечні кредити фізичним особам	5228	8099	9045	9130	12923
1.3.3	Інші кредити фізичним особам	23888	23145	22300	34619	51165
1.3.4	Придбані/ створені знецінені кредити	-	-	-	-	196
1.4	Кредити та аванси клієнтам у розрізі форми власності позичальників, %					
1.4.1	Усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
1.4.2	Кредити юридичним особам та приватним підприємцям	83,89	85,65	86,25	81,55	77,98
1.4.3	Іпотечні кредити фізичним особам	2,89	3,72	3,97	3,85	4,43
1.4.4	Інші кредити фізичним особам	13,22	10,63	9,78	14,60	17,53
1.4.5	Придбані/ створені знецінені кредити	-	-	-	-	0,06
1.5	Кредити та аванси клієнтам у розрізі видів економічної діяльності позичальників, млн. грн.					
1.5.1	Фізичні особи	29274	31244	31706	43749	64284
1.5.2	Виробництво та торгівля	86818	100910	141173	-	-
1.5.3	Будівництво та нерухомість	6690	7809	4581	-	-
1.5.4	Сільське господарство та харчова промисловість	21872	29502	18521	1404	4232

Продовження табл. Б.2

1	2	3	4	5	6	7
1.5.5	Інше	36060	48224	31943	6453	10625
1.5.6	Кредити, що управляються як окремий портфель	-	-	-	185575	212795
1.6	Кредити та аванси клієнтам у розрізі видів економічної діяльності позичальників, %					
1.6.1	Усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
1.6.2	Фізичні особи	16,20	14,35	13,91	18,45	22,02
1.6.3	Виробництво та торгівля	48,04	46,36	61,94	-	-
1.6.4	Будівництво та нерухомість	3,70	3,59	2,01	-	-
1.6.5	Сільське господарство та харчова промисловість	12,10	13,55	8,13	0,59	1,45
1.6.6	Інше	19,95	22,15	14,01	2,72	3,64
1.6.7	Кредити, що управляються як окремий портфель	-	-	-	78,24	72,89
2	Кредити та аванси клієнтам (за мінусом резерву на знецінення кредитів), млн. грн.	159173	189314	32616	38335	50140
3	Активи, млн. грн.	212813	258611	179761	253675	278048
4	Частка кредитів та авансів клієнтам (за мінусом резерву на знецінення кредитів) в активах, %	74,79	73,20	18,14	15,11	18,03
5	Резерв на знецінення кредитів, млн. грн.	21541	28375	195308	198846	241796
6	Частка резерву на знецінення кредитів в кредитах та авансах клієнтам, %	11,92	13,03	85,69	83,84	82,83
7	Кредити 10 найбільшим позичальникам, млн. грн.	32548	50187	53193	54720	60814
8	Частка кредитів 10 найбільшим позичальникам в кредитах та авансах клієнтам, %	18,01	23,05	23,34	23,07	20,83
9	Кредити пов'язаним з банком особам, млн. грн.	19402	34882	367	362	669
10	Частка кредитів пов'язаним з банком особам в кредитах та авансах клієнтам, %	10,74	16,02	0,16	0,15	0,23

Джерело: складено автором на основі [88; 89; 90; 91; 92]

Таблиця Б.3 – Вихідні дані для аналізу кредитного портфеля ПАТ АБ «Південний» у 2014-2018 рр.

№ з/п	Показники	Значення показника станом на 31.12				
		2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
1	2	3	4	5	6	7
1	Кредити та аванси клієнтам, млн. грн.	11392	13283	15032	17493	17493
1.1	Кредити та аванси клієнтам у розрізі їх якості, млн. грн.					
1.1.1	Непрострочені та незнецінені	9421	9364	11848	14221	1323
1.1.2	Прострочені, але не знецінені	3	23	2	263	14303
1.1.3	Знецінені	1968	3896	3182	3009	1867
1.2	Кредити та аванси клієнтам у розрізі їх якості, %					
1.2.1	Усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
1.2.2	Непрострочені та незнецінені	82,70	70,50	78,82	81,30	7,57
1.2.3	Прострочені, але не знецінені	0,03	0,17	0,01	1,50	81,76
1.2.4	Знецінені	17,28	29,33	21,17	17,20	10,67
1.3	Кредити та аванси клієнтам у розрізі форми власності позичальників, млн. грн.					
1.3.1	Кредити юридичним особам та приватним підприємцям	10877	12858	14626	17093	17100
1.3.2	Іпотечні кредити фізичним особам	271	242	294	194	167
1.3.3	Інші кредити фізичним особам	244	183	112	206	226
1.4	Кредити та аванси клієнтам у розрізі форми власності позичальників, %					
1.4.1	Усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
1.4.2	Кредити юридичним особам та приватним підприємцям	95,48	96,80	97,30	97,71	97,75
1.4.3	Іпотечні кредити фізичним особам	2,38	1,82	1,96	1,11	0,96
1.4.4	Інші кредити фізичним особам	2,14	1,38	0,75	1,18	1,29
1.5	Кредити та аванси клієнтам у розрізі видів економічної діяльності позичальників, млн. грн.					
1.5.1	Фізичні особи	493	405	355	339	336
1.5.2	Виробництво та торгівля	3861	5389	7482	9788	9206
1.5.3	Будівництво та нерухомість	2973	2927	2607	3051	2800
1.5.4	Сільське господарство та харчова промисловість	2400	2696	2710	2362	2719
1.5.5	Інше	1665	1866	1878	1953	2432
1.6	Кредити та аванси клієнтам у розрізі видів економічної діяльності позичальників, %					
1.6.1	Усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
1.6.2	Фізичні особи	4,33	3,05	2,36	1,94	1,92

Продовження табл. Б.3

1	2	3	4	5	6	7
1.6.3	Виробництво та торгівля	33,89	40,57	49,77	55,95	52,63
1.6.4	Будівництво та нерухомість	26,10	22,04	17,34	17,44	16,01
1.6.5	Сільське господарство та харчова промисловість	21,07	20,30	18,03	13,50	15,54
1.6.6	Інше	14,62	14,05	12,49	11,17	13,90
2	Кредити та аванси клієнтам (за мінусом резерву на знецінення кредитів), млн. грн.	10626	12102	13591	15855	15665
3	Активи, млн. грн.	14777	19644	20675	25429	24934
4	Частка кредитів та авансів клієнтам (за мінусом резерву на знецінення кредитів) в активах, %	71,91	61,61	65,74	62,35	62,83
5	Резерв на знецінення кредитів, млн. грн.	766	1181	1441	1637	1828
6	Частка резерву на знецінення кредитів в кредитах та авансах клієнтам, %	6,72	8,89	9,59	9,36	10,45
7	Кредити 10 найбільшим позичальникам, млн. грн.	3749	4965	5395	5440	4809
8	Частка кредитів 10 найбільшим позичальникам в кредитах та авансах клієнтам, %	32,91	37,38	35,89	31,10	27,49
9	Кредити пов'язаним з банком особам, млн. грн.	94	51	46	46	100
10	Частка кредитів пов'язаним з банком особам в кредитах та авансах клієнтам, %	0,83	0,38	0,31	0,26	0,57

Джерело: складено автором на основі [111; 112; 113; 114]

Таблиця Б.4 – Вихідні дані для аналізу кредитного портфеля АТ «Кредобанк» у 2014-2018 рр.

№ з/п	Показники	Значення показника станом на 31.12				
		2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
1	2	3	4	5	6	7
1	Кредити та аванси клієнтам, млн. грн.	3339	4789	6374	8681	10200
1.1	Кредити та аванси клієнтам у розрізі їх якості, млн. грн.					
1.1.1	Непрострочені та незнецінені	2322	3645	5450	7834	9555
1.1.2	Прострочені, але не знецінені	194	107	54	104	100
1.1.3	Знецінені	823	1037	870	743	521
1.1.4	Придбані/ створені знецінені кредити	-	-	-	-	24
1.2	Кредити та аванси клієнтам у розрізі їх якості, %					
1.2.1	Усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
1.2.2	Непрострочені та незнецінені	69,54	76,11	85,50	90,24	93,68
1.2.3	Прострочені, але не знецінені	5,81	2,23	0,85	1,20	0,98
1.2.4	Знецінені	24,65	21,65	13,65	8,56	5,11
1.2.5	Придбані/ створені знецінені кредити	-	-	-	-	0,23
1.3	Кредити та аванси клієнтам у розрізі форми власності позичальників, млн. грн.					
1.3.1	Кредити юридичним особам та приватним підприємцям	1968	2996	3718	5020	5860
1.3.2	Іпотечні кредити фізичним особам	507	623	701	874	964
1.3.3	Інші кредити фізичним особам	864	1170	1955	2787	3376
1.4	Кредити та аванси клієнтам у розрізі форми власності позичальників, %					
1.4.1	Усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
1.4.2	Кредити юридичним особам та приватним підприємцям	58,94	62,56	58,33	57,83	57,45
1.4.3	Іпотечні кредити фізичним особам	15,18	13,01	11,00	10,07	9,45
1.4.4	Інші кредити фізичним особам	25,88	24,43	30,67	32,10	33,10
1.5	Кредити та аванси клієнтам у розрізі видів економічної діяльності позичальників, млн. грн.					
1.5.1	Фізичні особи	1336	1793	2656	3662	4340
1.5.2	Виробництво та торгівля	1135	1663	1919	2750	3083
1.5.3	Будівництво та нерухомість	78	63	35	85	122
1.5.4	Сільське господарство та харчова промисловість	551	980	1318	1677	2029
1.5.5	Інше	239	290	446	507	626

Продовження табл. Б.4

1	2	3	4	5	6	7
1.6	Кредити та аванси клієнтам у розрізі видів економічної діяльності позичальників, %					
1.6.1	Усього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
1.6.2	Фізичні особи	40,01	37,44	41,67	42,18	42,55
1.6.3	Виробництво та торгівля	33,99	34,73	30,11	31,68	30,23
1.6.4	Будівництво та нерухомість	2,34	1,32	0,55	0,98	1,20
1.6.5	Сільське господарство та харчова промисловість	16,50	20,46	20,68	19,32	19,89
1.6.6	Інше	7,16	6,06	7,00	5,84	6,13
2	Кредити та аванси клієнтам (за мінусом резерву на знецінення кредитів), млн. грн.	2893	4140	5595	7857	9625
3	Активи, млн. грн.	5812	8272	11005	14308	16772
4	Частка кредитів та авансів клієнтам (за мінусом резерву на знецінення кредитів) в активах, %	49,78	50,05	50,84	54,91	57,39
5	Резерв на знецінення кредитів, млн. грн.	446	649	780	825	575
6	Частка резерву на знецінення кредитів в кредитах та авансах клієнтам, %	13,36	13,55	12,24	9,50	5,64
7	Кредити 10 найбільшим позичальникам, млн. грн.	611	855	736	731	688
8	Частка кредитів 10 найбільшим позичальникам в кредитах та авансах клієнтам, %	18,30	17,85	11,55	8,42	6,75
9	Кредити пов'язаним з банком особам, млн. грн.	1	1	1	1	1
10	Частка кредитів пов'язаним з банком особам в кредитах та авансах клієнтам, %	0,03	0,02	0,02	0,01	0,01

Джерело: складено автором на основі [5; 6; 7; 8; 9]

Таблиця Б.5 – Переваги та недоліки застосування банками України стратегій управління проблемними кредитами у сучасних умовах господарювання

№ з/п	Стратегія	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
1	Стратегія реструктуризації проблемного кредиту	<ul style="list-style-type: none"> – можливість повного погашення проблемної заборгованості у разі відновлення платоспроможності позичальника та його добросовісності; – можливість отримання додаткового процентного доходу за реструктуризованим кредитом у разі застосування деяких методів; – покращання іміджу банку та можливість уникнення конфліктів з боржниками 	<ul style="list-style-type: none"> – можливість зменшення грошових надходжень за кредитом, очікуваних банком відповідно до початкового кредитного договору; – ймовірність того, що навіть після реструктуризації кредит не перестане бути проблемним; – необхідність посилення кредитного моніторингу за реструктуризованим кредитом
2	Претензійно-позовна стратегія	<ul style="list-style-type: none"> – загроза примусового стягнення майна боржника здатна спонукати його до вирішення питання щодо погашення проблемної заборгованості шляхом переговорів з кредитором; – можливість повного погашення проблемної заборгованості у разі наявності у боржника достатнього обсягу ліквідного майна 	<ul style="list-style-type: none"> – довготривалі і досить витратні процедури примусового стягнення майна боржника; – мораторій на примусове стягнення нерухомості громадян України, наданої як забезпечення валютних споживчих кредитів; – можливість недостатності виручених в процесі реалізації майна боржника коштів для покриття суми невиконаних кредитних зобов'язань; – можливість оскарження примусового стягнення майна з боку боржника
3	Стратегія продажу (передачі) проблемного кредиту	<ul style="list-style-type: none"> – мінімізація витрат коштів та часу на роботу з проблемною заборгованістю; – зменшення потреб у відволіканні коштів у резерви; – покращання якості кредитного портфеля; – уникнення конфліктів з боржниками; – можливість в широких межах регулювати відносини сторін в рамках цивільно-правового договору 	<ul style="list-style-type: none"> – можливі втрати банку у разі продажу проблемного кредиту з дисконтом; – сума резерву, використаного банком на покриття застосованих при продажі дисконтів або знижок, підлягає оподаткуванню податком на прибуток; – труднощі з пошуком потенційних покупців в умовах економічної та політичної кризи

Закінчення табл. Б.5

1	2	3	4
4	Стратегія списання проблемного кредиту за рахунок банківських резервів	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність витрат часу працівників та коштів банку дозволяє банку зосередитися на інших операціях; – покращання якості кредитного портфеля; – можливість продовження роботи зі стягнення проблемної заборгованості з позичальників навіть після її списання 	<ul style="list-style-type: none"> – недосконалість законодавства, що регулює політику банків щодо формування банківських резервів; – суми резервів, використаних на покриття проблемної заборгованості, простроченої менше 360 днів, підлягають оподаткуванню податком на прибуток

Джерело: складено автором на основі [23, с. 249; 94, с. 22-26]

ДОДАТОК В

Шляхи удосконалення управління проблемними кредитами в банках України

Таблиця В.1 – Матриця базових стратегій управління проблемними кредитами банків України [43]

№ з/п	Категорії проблемності кредиту	Стратегії управління проблемними кредитами			
		Стратегія реструктуризації проблемної кредитної заборгованості	Претензійно-позовна стратегія	Стратегія продажу (передачі) проблемного кредиту	Стратегія списання безнадійного кредиту за рахунок банківських резервів
1	2	3	4	5	6
1	Потенційно проблемні кредити	Застосовується у разі високої імовірності майбутнього погіршення стану погашення, в іншому випадку достатньо посилення кредитного моніторингу. Найбільш перспективними як для банку, так і для позичальника є такі методи реструктуризації кредитів, як пролонгація кредиту, кредитні канікули, тимчасове зниження процентної ставки (з подальшим підвищенням) та зміна процентної ставки з класичної на ануїтетну і навпаки	–	–	–

Закінчення табл. В.1

1	2	3	4	5	6
2	Частково обслуговувані кредити	Застосування цієї стратегії відбувається шляхом обрання та реалізації в індивідуальному порядку тих методів реструктуризації проблемної кредитної заборгованості, які водночас дозволять боржнику продовжувати погашати кредит і дадуть змогу банку отримати максимально можливу суму доходів за даною кредитною операцією	–	–	–
2	Необслуговувані кредити	Застосування цієї стратегії відбувається шляхом обрання та реалізації в індивідуальному порядку тих методів реструктуризації проблемної кредитної заборгованості, які водночас дозволять боржнику продовжувати погашати кредит і дадуть змогу банку отримати максимально можливу суму доходів за даною кредитною операцією	Застосовується у разі неефективності або нераціональності реструктуризації, однак лише у тому випадку, якщо наявного в боржника ліквідного майна достатньо для погашення прийнятної для банку частки боргу	Застосовується у разі неефективності або нераціональності використання претензійно-позовної стратегії та стратегії реструктуризації, шляхом використання послуг колекторських фірм. Для підтримання свого позитивного іміджу банк повинен звертати увагу на репутацію колекторів, з якими він співпрацює	–
4	Безнадійні кредити	–	–	Застосування цієї стратегії є раціональним тоді, коли банк не має жодної надії на ефективне стягнення заборгованості, або очікуваний обсяг заборгованості, що може бути стягнуто, нижче вже понесених і необхідних витрат. З метою уникнення оподаткування суми резервів, використаних на покриття безнадійної заборгованості, доцільно використовувати цю стратегію лише стосовно проблемних кредитів, прострочених більше 360 днів	–

Джерело: складено автором

Рис. В.1– Елементи системи управління проблемними кредитами в банку

Джерело: складено автором

Таблиця В.2 – Вихідні дані для розрахунку прогнозу частки простроченої кредитної заборгованості в кредитному портфелі банківської системи України

№ з/п	Показники	Значення показника станом на 31.12											
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Частка простроченої кредитної заборгованості в кредитному портфелі банківської системи України, % (у)	1,3	2,3	9,4	11,2	9,6	8,9	7,7	13,5	22,1	24,2	53,7	54,5
2	Середньозважений офіційний курс гривні щодо долара США, грн. за 100 дол. США (х ₁)	505,00	526,72	779,12	793,56	796,76	799,10	799,30	1188,67	2184,47	2555,13	2659,66	2720,05
3	Номінальний ВВП України, млн. грн. (х ₂)	720731	948056	913345	1082569	1316600	1408889	1454931	1566728	1979458	2383182	2982920	3558706
4	Частка кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, у банківському кредитному портфелі резидентам (крім банків), % (х ₃)	61,02	60,44	63,91	68,36	71,78	74,27	75,97	76,31	80,25	82,32	81,63	80,12
5	Частка кредитів, наданих в іноземній валюті, у банківському кредитному портфелі резидентам (крім банків), % (х ₄)	49,91	59,10	50,85	46,03	40,31	36,75	33,82	46,31	55,81	49,43	43,87	42,78
6	Частка довгострокових кредитів у банківському кредитному портфелі резидентам (крім банків), % (х ₅)	69,19	69,75	68,06	66,87	62,91	57,77	53,22	59,53	55,38	64,91	60,09	54,16

Закінчення табл. В.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
7	Депозити домашніх господарств у банківській системі України, млн. грн. (x ₆)	164159	215087	210872	271028	306623	364870	435937	411381	398242	429640	472240	501726
8	Частка осіб, вивільнених з економічних причин, у загальній кількості безробітного населення у віці 15-70 років, % (x ₇)	28,9	28,1	45,5	39,0	34,5	32,5	29,8	37,5	27,8	22,4	23,2	22
9	Заборгованість із виплати заробітної плати, млн. грн. (x ₈)	668,7	1188,7	1473,3	1218,1	977,4	893,7	753,0	1320,1	1880,8	1791,0	2368,4	2645,1
10	Темп зростання кредитів, наданих банками України, % (x ₉)	179,81	161,62	97,94	101,76	109,41	99,50	110,57	113,55	96,69	100,79	103,65	106,13
11	Середньозважена процентна ставка за новими банківськими кредитами резидентам (крім банків), % (x ₁₀)	13,5	16,0	18,3	14,6	14,3	15,5	14,4	15,0	17,5	15,9	14,6	17,2
12	Частка резервів у портфелі недіючих кредитів, % (x ₁₁)	6,98	64,45	65,11	66,63	68,29	63,96	61,48	63,85	63,97	72,22	81,15	86,03
13	Частка власного капіталу у пасивах банківської системи України, % (x ₁₂)	12,54	14,02	13,08	14,62	14,75	15,02	15,07	11,24	8,27	9,85	12,24	11,44
14	Індекс промислової продукції, % (x ₁₃)	107,1	95,0	79,4	112,2	103,4	94,4	99,0	82,8	98,4	103,1	97,1	95,3
15	Обсяг роздрібного товарообороту підприємств, млн. грн. (x ₁₄)	178233	246903	230955	280890	350059	405114	433081	438343	487558	555975	586330	6683770
16	Обсяг оптового товарообороту підприємств, млн. грн. (x ₁₅)	812161	998578	817532	993696	1107283	1093291	1074753	987957	1244221	1555966	1908671	2215367

Джерело: складено автором на основі [83; 84]

Таблиця В.3 – Вихідні дані для розрахунку прогнозу обсягу недіючих кредитів в кредитному портфелі банківської системи України

Значення показника станом на	Недіючі кредити, млн. грн. (у)	Кредити корпоративному сектору, млн. грн. (x ₁)	Кредити фізичним особам (в т.ч фізичним особам-підприємцям), млн. грн. (x ₂)	Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків), млн. грн. (x ₃)	Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування, млн. грн. (x ₄)
01.02.2017	444667	657098	156514	9884	118
01.03.2017	579233	860991	162352	11461	1395
01.04.2017	568816	853817	161879	15143	1381
01.05.2017	569128	827008	160520	16708	1336
01.06.2017	573479	843311	159816	12496	1338
01.07.2017	587463	843164	160093	12961	1337
01.08.2017	591530	842102	160489	16128	1296
01.09.2017	582249	843124	161991	16474	1060
01.10.2017	588215	858463	164772	17986	1055
01.11.2017	588466	870850	167390	16209	1014
01.12.2017	580548	874644	163953	17936	1014
01.01.2018	594999	892900	174448	22046	1519
01.02.2018	639095	920828	186767	19938	1571
01.03.2018	625503	905409	184578	21333	1585
01.04.2018	630695	908531	186312	20843	1654
01.05.2018	628559	908923	187299	20936	1621
01.06.2018	628271	909932	190372	19632	998
01.07.2018	626139	909156	191019	22807	1627
01.08.2018	631231	925448	195227	23950	1834
01.09.2018	655913	959733	203559	26453	2091
01.10.2018	662782	980027	205400	32693	2316
01.11.2018	666340	981725	206329	30832	2394
01.12.2018	664517	997762	209423	27030	2510
01.01.2019	630767	959601	202202	28888	2867
01.02.2019	632597	944867	204104	37487	2752
01.03.2019	607257	922089	203667	33965	2738
01.04.2019	610655	936473	207314	35154	2766
01.05.2019	599544	929128	205539	28364	2765
01.06.2019	588928	908258	208937	28149	2722
01.07.2019	581329	902862	208918	30413	2751
01.08.2019	570713	884065	209979	40122	2732
01.09.2019	565616	887759	214019	43074	2818
01.10.2019	547231	864074	213205	37859	3166

Джерело: складено автором на основі [84]